

C. Silwer skriver om U 1131 (i *Östhammars Tidning* 1910): »Av alla Alunda runstenar har denna enligt avbildningen varit den bäst bevarade och den som haft det ståtligaste och mest gravvårdslignande utseendet . . . Korsets plats här som annorstädes på runstenarne, där det är ställt ovanpå eller ovanför drakhuvudet, symboliserar antagligen trons makt över döden, eller måhända kristendomens seger över hedendomen(?) eller kanske säkrast Kristi kors' frälsande kraft från dödsrikets välde.»

Ristningen begränsas nedtill av en s. k. repstav, ett ornament som ofta påträffas på ristningar i dessa trakter; se U 1079.

1132. Gimo, Skäfthammars sn.

Pl. 115.

Litteratur: B 578, L 274, D 1: 262. J. Bureus, F a 6 s. 39 n:r 2 (Bureus' egen uppteckning), s. 191 n:r 129 (Rhezeliu), F a 5 n:r 311, F f 6 n:r 128, F a 1 s. 71, F a 13 s. 458; J. Rhezelius, Monumenta Uplandica (F c 6), s. 207 (tryckt i UFT h. 32, 1915, s. 67), F a 10: 1 n:r 68, F l 1 n:r 10; Ransakningarna 1667–84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 119; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 213, 379; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); R. Dybeck, Reseberättelse 1866 (ATA); UFT h. 6 (1877), s. 138; K. Ahlenius och A. Kempe, Sverige 4 (1909), s. 775; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 91; B. Werner, Skäfthammars socken (i: Svensk bebyggelse, Uppsala län, del 2, 1950), s. 584.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i Monumenta Uplandica, i F a 10: 1 och F l 1); Bureus, kopparstick (i F f 6); P. Helgonius¹ och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 578); Dybeck, a. a.

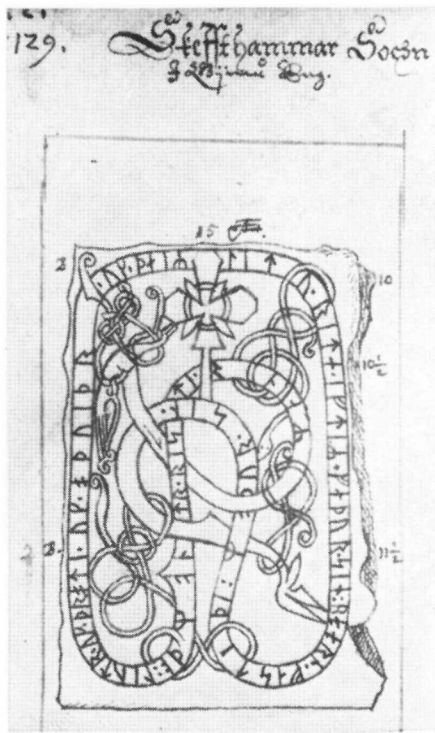

Fig. 449. U 1132. Gimo, Skäfthammars sn.
Efter teckning av Rhezelius i F a 10: 1.

Fig. 450. U 1132. Gimo, Skäfthammars sn.
Efter teckning av Rhezelius i F l 1.

¹ Träsnittet är signerat I L (J. Leitz) och I H (J. Hadorph). Den första signaturen är emellertid felaktig; i stället för I L bör stå P H (P. Helgonius).

Runstenen står rest i Gimo park, 325 m. NNV om huvudbyggnadens nordvästra hörn, 30 m. NÖ om Gimo damms strandlinje. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Gimo» (1954).

Inskriften har upptecknats både av Bureus och av Rhezelius. Den förre undersökte stenen, enligt en anteckning i F a 6 (s. 39), den 30 april 1594. (Dagen förut hade Bureus upptecknat den nu försvunna U 1129, som då låg i Alunda kyrkogårdsmur.) Bureus uppger (i F a 6), att stenens plats är »Norr om Skefthammars kyrkia wid Gimå». Rhezelius lämnar i *Monumenta Upplandica* följande upplysningar om U 1132: »Dänne Runsten lågh omkul i Gimu gærdhen nordan Kyrkan ved bron restes op och vender sigh söduäst nu, grå sten.» I F a 10:1 anges platsen som »Skeffthammar Sochn J Gijmā Eng». — I *Ransakningarna* uppges år 1672: »Så som och wijdh Gijmo lööthz broo är och een stoor Runsteen, som för 4. eller 5. Åhr sedhan stodh uppe och nu ligger kullfallen.» I en annan handling (från år 1683) uppges från »Skiäffthammar Sochn», att »Widh kyrkian finnes och äfwen een runsteen.» Peringskiölds *Monumenta*: »På Gimu bruks ägor wid stora vägen och bron som går öfver åen»¹ (B 578: »På Gimo Bruks ägor»; L 274: »Gimo bruks ägor»).

O. Celsius, som granskade inskriften den 29 maj 1728, antecknar i sin samling *Svenska runstenar* (F m 60): »Wid Broon norr om Kyrkian i Skäffthammar icke långt ifrån Gimo bruk» (s. 213). Senare i samma samling (s. 379) finnes uppgiften: »Skieffthammar och Gimå bruk. Nyligen uprest wid bruket af Insp. Jean Boor». Stenen flyttades senare och lades in i Skäffthammars kyrkogårdsport, vilket framgår av följande uppgifter i *Kyrkoinventarium* år 1829: »I Kyrkogårds Porten ligger en gammal Runsten, som med sin längd intager hela portens bredd. Runorna äro numera till det mästa oläsliga; men för vid pass 30 år sedan har församlingens ännu lefvande Klockare Danström afritat dem och skall deras betydelse hafva befunnits vara följande: Truk Drott i Ukidukar. Det öfriga alldeles osäkert. Denne sten skall tillförene hafva stått vid den så kallade Rödbron på Gimo Gärdet.» Icke lång tid därefter har stenen tagits ut ur kyrkogårdsporten. Då Dybeck besökte Gimo år 1866 stod U 1132 på sin nuvarande plats. I sin *Reseberättelse* antecknar han: »Efter ett kort besök vid Gimo i Skefthammars socken, der en runsten granskades och afritades, samt några få och obetydliga grafkullar besågos, begaf jag mig till Vendels socken.» I *Sveriges runurkunder* anger han platsen för stenen: »I parken vid Gimo Bruk, ej långt från Gimosjön.» *UFT* (1877): »I parken vid Gimo bruk.» I *Sverige* 4 (1909) finnes följande uppgift: »I parken till Gimo bruk står en runsten, som förr legat under grindarna till Skefthammars kyrka.» B. Werner lämnar i *Svensk bebyggelse* (1950) några uppgifter om Gimostenen, »som under 1600-talet hittades på sidan av landsvägen ungefär vid nuvarande järnvägsövergången. Runstenen sattes därefter vid kyrkan men flyttades på 1800-talet till en kulle i herrgårdsparken i närheten av det s. k. ekotemplet.» Av äldre uppgifter framgår, att U 1132 har stått 500 m. NNV om kyrkan, vid bron över den bäck, som från väster rinner ut i Olandsån.

Grå granit med röda inslag. Höjd 2,34 m., bredd 1,50 m. Ytan flagrar och har talrika fördjupningar. Ristningen är delvis hårt sliten, och linjerna ha på dessa ställen blivit grunda. Ursprungligen har stenen varit djupt och kraftigt huggen, med breda, rundade linjer. Nedtill till höger är stenen avslagen, varigenom en avsevärd del av ristningen har gått förlorad. Mitt på ristningsytan finnas två borrhål, säkerligen tillkomna då stenen lades i kyrkogårdsgrinden.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter Rhezelius' läsning i F a 6):

: liutr · uk · protti · uk · opuiþr · uk · þair · litu · rita · ifitr × [faþur × sin : baorn · fasti]þi : moþur · sin :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
 opmontr · risti · r . . . nar ·
 70 75 80

Liutr ok Þrotti ok Auðviðr þair letu retta æftir faður sinn Biorn [ok] Fasthæði, moður sin[a]. Auðmundr risti runar.

¹ De sista sex orden äro tillskrivna med blyerts.

»Ljut och Trotte och Ödvid de läto uppresa (stenen) efter sin fader Björn och Fasthed, sin moder. Ödmund ristade runorna.»

Till läsningen: Inskriften börjar nedtill till vänster med sk, bestående av två punkter(:). 2 i är ej stunget. Sk efter 5 r består, i likhet med inskriftens flesta sk, av endast en punkt. I 10 o och 15 o äro bst dubbelsidiga (#). I 23 p, som är fullt säkert, är bst lågt placerad. 28 i är ej stunget, ej heller 32 i. Avståndet mellan 28 i och 29 t är större än normalt. 36 f har förlorat övre delen genom kantskadan; huvudstavens topp och övre bst äro borta. I 38 t äro bst lågt satta, säkerligen därför att ristaren icke vågat hugga dem i den spröda kanten. Sk efter 39 n består av ett litet kryss. Runan 40 f har förlorat toppen med övre bst i kantskadan. Av 41 a återstår numera endast ett kort stycke av hst. Därefter är stenens kant bortslagen, och dessutom har nedtill ristningsytan flagrat av. Genom dessa skador ha 16 runor gått förlorade. Av 57 i finnes numera endast övre hälften i behåll. Sk efter 59 i utgöres av två punkter. I 61 o nyttjar ristaren den korsande slinglinjen som hst, liksom i den följande runan 62 p. 63 u är skadat på mitten. Sk efter 67 n består av två punkter. 68 o har oregelbunden form (q). 71 o har bst endast till vänster om hst. I 80 r nyttjar ristaren korsfotens högra linje som hst; jfr 61 o och 62 p. Något u mellan 80 r och 81 n står icke att upptäcka. — Rhezelius (F a 6): *liutr·uk·proti·uk·opuiþr·uk·þair litu·rita·iftir·fapur·sin·baorn·fastipi·mopur·sin·opmontr·risti·rnar·* — I Bureus' läsning (i F a 6) saknas runföljderna 1—5 och 45—83. — Vid Hadorphs besök var stenen redan skadad i högra kanten; sk före 1 l består enligt honom av endast en punkt. Sk sak-

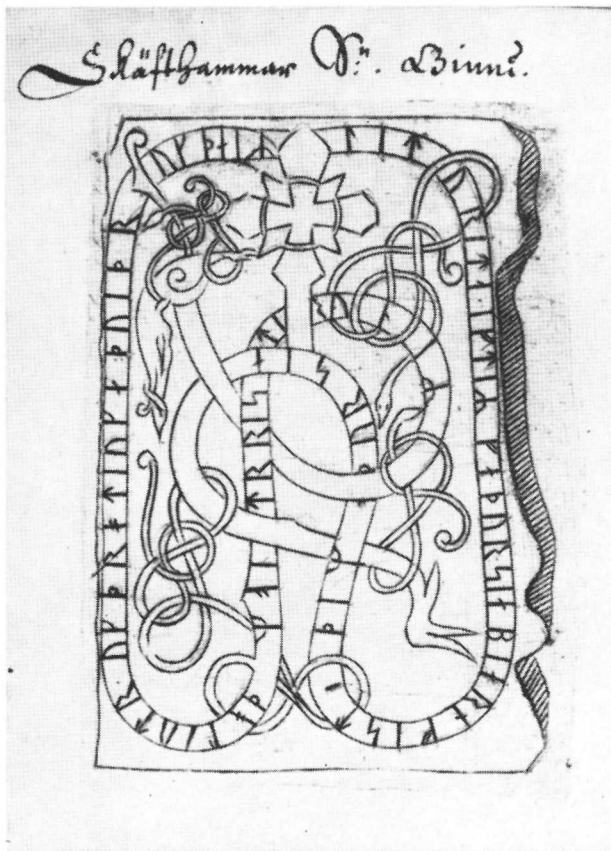

Fig. 451. U 1132. Gimo, Skälfthammars sn.
Efter kopparstick av Bureus i F f 6.

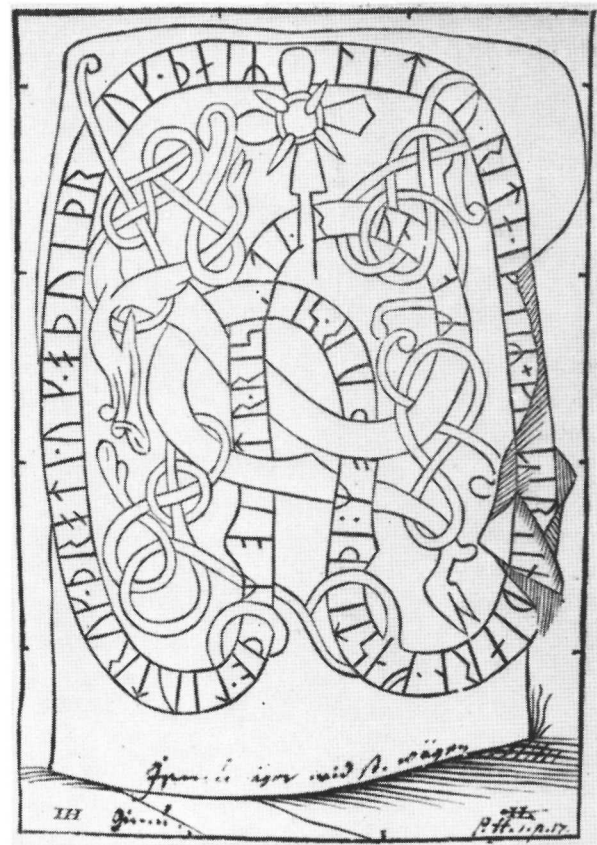

Fig. 452. U 1132. Gimo, Skälfthammars sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 578).

nas efter 5 r, 20 r och 26 n. Bistavarna i 38 t ha ej iakttagits. Runföljden 40—48 skadad; se fig. 452. 49 i, 50 a; sk saknas efter 67 n. 72 i. 78 t har bst endast till vänster. Ett u är tillagt omedelbart före 81 n. Sk saknas efter 83 n. — I Celsius' läsning saknas runföljderna 1—7 och 35—83. — Dybeck: Sk efter 20 r två punkter; bst i 38 t ha ej iakttagits, ej heller runan 57 i. Omedelbart före 81 n har ett u tillagts. Sk saknas efter 83 n.

Stenen är rest efter föräldrarna av deras tre söner *Liutr*, *Protti* och *Auðviðr*. Om det på östnordiskt område sällsynta namnet *Liutr* se U 1016. *Protti* är hittills belagt på ytterligare fyra svenska runstenar (Sö 115, 200, U 17 och 485); om detta namn se Sö 200. — Skrivningen *opuiþr* återger sannolikt ett mansnamn *Auðviðr*; diftongen är sålunda enkeltecknad liksom i *opmontr*, *Auðmundr*. Jfr skrivningen *oþþiarn*, *Auðbiorn* på U 1062. *Auðviðr* har varit ett mycket ovanligt namn. Det finnes eljest icke belagt i runinskrifterna och var också under medeltiden sällsynt. Faderns namn har utan tvivel varit *Biorn*. Runföljden 53—59 *fastiþi*, som innehåller moderns namn, åsyftar säkert ett *Fasthæði* (ack.). Kvinnonamnet *Fasthæði* är hittills känt endast från U 1132. Om namn sammansatta med adjektivstammen *fast-* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 99 f.

Gimostenen är signerad av ristaren *Auðmundr*. Samma ristarnamn möter oss på den närbelägna U 598 i Hökhuvuds socken. Avståndet mellan de båda ristningarna är endast omkring 7 km. Namnet *Auðmundr* har tydligen varit sällsynt; utom på U 1132 och 598 förekommer det endast en gång på en uppländsk runsten, nämligen på U 951. Dessutom är det belagt på Sö 209. Om ristaren och om namnet se U 598 och där citerad litteratur.

I likhet med U 598 är U 1132 något otympligt formulerad. Ristaren har, av äldre läsningar att döma, uteglömt ett *uk* emellan 52 n och 53 f. Däremot har han, säkerligen av misstag, satt in ett *uk* mellan 20 r och 23 þ.

U 1132 har, då den var oskadad, gjort ett ganska ståtligt intryck.

Peringskiöld tolkar inskriften på följande sätt: »Liuder och Throtte sampt Oddwed, de låto upskrifwa sin faders Biörns, sampt sin moders Fastids åminnelse. Uddmund uthhögg Runeritningen.»

1133. Norrby, Morkarla sn.

Litteratur: B 577, L 275. J. Bureus, Fa 6 s. 192 n:r 136 (Rhezeliu), Fa 5 n:r 262; J. Rhezelius, *Monumenta Uplandica* (Fc 6), s. 222 (tryckt i UFT h. 32, 1915, s. 76), Fl 1 n:r 8; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 120; S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942* (ATA).

Avbildningar: Rhezelius, teckning i Fc 6 (återgiven i UFT h. 32), teckning i Fl 1; P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 577).

Om denna sedan länge försvunna runsten lämnar Rhezelius i *Monumenta Uplandica* följande upplysningar: »Nordan för Norby byn i en suedh står denne sten versus orient. sten är grå och oiämpner.» Fa 6: »Morkara Sochn Widh Norby i en Swedh.» Fl 1: »Morkara Sochn. J Een Swedia nordan om Norby». I Peringskiölds *Monumenta* finnas följande anteckningar om U 1133 och 1134: »Norrby. I denne Sochn finnes allenast två små Runstenar på Norrby ägor uthi en Skogshage norr om byn, fordom uprättade, men nu begge defect och sönderslagne». På det i *Monumenta* inklistrade träsnittet finnes bläckanteckningen: »Norby skogshage norr om byn» (B 577: »Morkare Sockn. Norrby»; L 275: »Norrby, N. om byen»). U 1133 har senare sökts förgäves.

Höjd omkring 1,25 m., bredd (nedtill) omkring 0,45 m.

Inskrift (enligt Hadorph, med det inom [] supplerat efter Rhezelius):